

ספק ברכות להקל

מושג תוכן
ברכות

הברכות שאנו מברכים תוקנו על ידי חכמים. כאשר יש ספק בברכה – יש להקל, כי הכלל ההלכתי אומר "ספק דרבנן לקולא" (כאשר יש ספק במצוות דרבנן – מקלים ולא מחמירים).

הבעיה ההלכתית כאשר אומרים ברכה מיותרת – עוברים על איסור של הזכרת שם ה' לבטלה. המקרים שבהם מקלים בברכות:

– אדם שאינו יודע או אינו זוכר אם בירך ברכה ראשונה – לא יברך שוב.

– כשיש ספק הלכתי אמיתי (לא מחוסר ידע...) כיצד צריך לברך, אסור "להתמיר" ולברך את שתי הברכות שלגביהן יש את הספק, אלא חייבים "להקל" ולברך רק ברכה אחת – כוללת יותר וכד'.

– כשעשו טעות מסוימת בברכה ראשונה, בדרך כלל, אסור "להתמיר" ולברך שוב מחדש, אלא חייבים "להקל" ולהסתפק בברכה שכבר ברכו.

ברכות ראשונות

מושג תוכן
ברכות

קבוצת 'ברכות הנהנין' הנאמרות לפני אכילת כל אוכל, בכל כמות, למעט מאכל שאינו ראוי למאכל אדם.

להלן הברכות הראשונות:

כל ברכה מתחילה בנוסח: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם" – ולאחר מכן נוסח הברכה:

○ 'המוציא לחם מן הארץ' – על לחם העשוי מחמשת מיני דגן.

○ 'בורא מיני מזונות' – על מאכלים העשויים חמשת מיני דגן ואינם נחשבים 'לחם'.

○ 'בורא פרי הגפן' – על יין או מיץ ענבים.

○ 'בורא פרי העץ' – על פרות הגדלים בעץ

○ 'בורא פרי האדמה' – על עשבים, ירקות וכל פרי האדמה.

○ 'שהכל נהיה בדברו' – על שאר הדברים שאין גידולם מהארץ, ועל מקרים של ספק בברכות.

הפסק (הפסיק)

מושג בסיס

נסיבות בקיום
המצווה

בְּאִשֶּׁר בְּאַמְצַע קִיּוֹם מְצֹה פּוֹנִים
לְעֶסֶק בְּדָבָר אַחֵר שְׁאִינוֹ קָשׁוּר
לַמְצֹה – אוֹ שְׁעוֹשִׂים הַפְסָקָה
אַרְכָּה בְּזִמּוֹן קִיּוּמָהּ – זֶהוּ 'הַפְסִיק'.
יֵשׁ מְצֻוֹת שְׁאֲסוּר לְהַפְסִיק
בְּאַמְצַע קִיּוּמָן.
לְדַגְמָה: בְּאִשֶּׁר מְבָרְכִים יֵשׁ לֶאֱכֹל
מִיד אֶת הַמֶּאֱכָל.

בְּדִיעָבַד – לְכַתְּחֵלָה

מושג בסיס

דרגות בקיום
המצווה

'בְּדִיעָבַד' מְלָה בְּאַרְמִית שְׁתַּרְגוּמָהּ הוּא:
'אִם עָשָׂה'. בְּדֶרֶךְ כָּלל מוֹפִיעַ בְּטוֹי זֶה
בְּאִשֶּׁר נַעֲשֶׂה דָבָר שְׁלֹא כְּפִי דְרִישׁוֹת
הַהֲלָכָה הַמְקוֹרִיּוֹת – וְאֵז מוֹרָה לָנוּ
הַהֲלָכָה מָה עָלִינוּ לַעֲשׂוֹת כָּעֵת. מְלָה זֹו
מְנַגֶּדֶת לַמְלָה 'לְכַתְּחֵלָה' – כִּיצַד רָאוּי
הָיָה לִנְהַג.
לְדַגְמָה: לְכַתְּחֵלָה יֵשׁ לְבָרֵךְ אֶת הַבְּרָכָה
הַמְתְּאִימָה לְכָל מֶאֱכָל. בְּדִיעָבַד, אִם בָּרַךְ
שֶׁהַכֹּל – נִחְשָׁב לוֹ שֶׁבָּרַךְ.

הִיָּתָה דַּעְתּוֹ/ לֹא הִיָּתָה דַּעְתּוֹ

מושג בסיס
נסיבות בקיום
המצווה

בְּאִשֹּׁר אָדָם עוֹשֶׂה פְּעֻלָּה
מִתְחַנְּשִׁים מֶה הִיָּתָה דַּעְתּוֹ בְּשַׁעַת
הַפְּעֻלָּה.

לְדַגְמָה: אִם מְבָרֵךְ עַל מֵאֵכֶל,
וְהַמֵּאֵכֶל נָפֵל וְנִמָּאֵס מֵאֲכִילָה, הוּא
לֹא צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁנִית עַל מֵאֵכֶל
אַחֵר - אִם בְּשַׁעַת שִׁבְרוֹ - הִתְכַּוֵּן
לְאֵכֶל עוֹד מִהַמֵּאֵכֶל.

סָפֵק

מושג בסיס
נסיבות בקיום
המצווה

1. בְּאִשֹּׁר הִהְלָכָה לֹא הִגִּיעָה לְהַכְרָעָה
בְּרוּרָה.
לְדַגְמָה: יֵשׁ סָפֵק לְגַבִּי בִּרְכָתוֹ שֶׁל הָאָרֶז.
לָכֵן יֵרָא שְׁמִים יֹאכֵל אָרֶז בְּסֵעוּדָה שְׁיֵשׁ
בָּהּ פֶּת.
2. בְּאִשֹּׁר מְקוֹיִם הַמְצָוָה לֹא בָטוּיִם אִם
קוֹיִם אֶת הַמְצָוָה.
לְדַגְמָה: לְאָדָם יֵשׁ סָפֵק אִם סִפֵּר סְפִירַת
הָעֶמֶר.